

SUMMARY

Dariychuk Sergiy. Physical education of children and youth on the pages of modern newspapers of Chernivtsi region.

In order to creatively use the experience of covering physical education of children and youth in the Ukrainian press of Bukovyna (second half of the XIX – early XX centuries) the recommendations on systematic, thematic and content of materials on a particular topic in modern media quality of such publications in newspapers and periodicals of Chernivtsi region should be given. The purpose of the study is to analyze articles in modern newspapers of Chernivtsi region to determine the relevance of publications on physical culture and sports to the interests of the population of the region, for which a set of methods was used: general scientific; specific scientific; logical-systemic analysis; empirical. In order to determine the compliance of publications on physical culture and sports to the needs of the population of the region, three groups of newspapers were considered – district; ethnographic and regional student publications. The main directions of physical culture and sports topics of district newspapers are highlighted: results of competitions in various sports (football, athletics, wrestling, volleyball, tourism, etc.) of regional, national and international levels and successes of local athletes (“Dniester Stars”, “Khotyn News”, “Vyzhnytsky horizons”); history of sports movement (“Carpathians”); problems of popularization of physical activity and healthy lifestyle (“Voice of the Land”, “Sokyriany. Seven Days”, “Nasha Gazeta” (Our Newspaper), “Khotyn News”). Ethnographic “Economic and pious bulletin of Garafina Makova”, the newspaper “Good health!” and “Good mentor” physical education of the younger generation – hardening of the body, formation of vital motor skills and abilities and health promotion, are considered through the prism of folk customs, rituals in everyday life. Among the 15 sections of the “Student Bulletin of Bukovyna” we find “Healthy Lifestyle”, which combines materials that we have divided into three major common thematic areas: the success of athletes in the Chernivtsi region at competitions; aspects of the organization of health and physical culture and mass events in education institutions of the region; features of healthy nutrition of school-age children.

Key words: Bukovyna, newspaper, children, healthy lifestyle, topics, physical education, schoolchildren.

УДК 373.015.31:613(043.5)

Світлана Замрозович-Шадрина

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет

Імені Василя Стефаника»

ORCID ID 0000-0003-0138-3587

DOI 10.24139/2312-5993/2020.10/347-355

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ У ВІТЧИЗНЯНОМУ І ЗАРУБІЖНОМУ ДОСВІДІ

Метою статті є висвітлення окремих теоретико-прикладних аспектів формування культури здоров'я особистості у вітчизняному й зарубіжному досвіді. Для досягнення визначеної мети було використано такі методи дослідження: теоретичний аналіз педагогічної, філософської, психологічної літератури, нормативних документів, матеріали періодичних видань із теми дослідження. Актуалізовано необхідність вивчення проблем, пов'язаних із процесом формування культури здоров'я особистості як універсального загальнолюдського концепту. Узагальнено, що формування культури здоров'я є важливою складовою міжгалузевих

досліджень і багатогранно представлено в науковому дискурсі. У теоретичній площині, відповідно до поставленої мети, проаналізовано наукові позиції щодо дефініції поняття «культура здоров'я» у вітчизняному й зарубіжному досвіді, схарактеризовано концепції культури здоров'я, змістовно представлені в російській науковій думці. У площині прикладної складової наведено приклади успішних практик міжнародного проекту «Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю» та громадської організації Дитячий фонд «Здоров'я через освіту».

Ключові слова: концепції культури здоров'я, здоров'я особистості, вітчизняний, зарубіжний, досвід, школи сприяння здоров'ю, формування.

Постановка проблеми. Одним із важливих пріоритетів сучасності в умовах інтенсивних змін соціокультурного простору суспільства ХХІ століття, спричинених усесвітньою пандемією та боротьбою з ковідною інфекцією, що не можуть не позначитися на здоров'ї та цілісній життєвій концепції людини, є вивчення проблем, пов'язаних із процесом формування культури здоров'я особистості. Відтак, проблема здоров'я людини сьогодні розглядається світовою спільнотою як одна із глобальних, життєво важливих, що відповідно визначає нові вимоги до розвитку охорони здоров'я, процесу формування культури здоров'я особистості як універсального загальнолюдського концепту.

На державному рівні визначено концептуальні орієнтири здоров'язбережувальної діяльності, зокрема такими нормативними документами, як: концепція розвитку охорони здоров'я населення України (2001 р.); концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді (2004 р.); концепція наукового забезпечення розвитку охорони здоров'я України у 2012 році (2008 р.); загальнодержавна програма «Здоров'я 2020: український вимір» (2011 р.); Національна парадигма сталого розвитку України (2012 р.); Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки (2012 р.); концепція проекту загальнодержавної цільової соціальної програми «Формування здорового способу життя молоді України» на 2013–2017 роки (2013 р.); Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016) тощо.

Глобальна стратегія здоров'я для всіх до 2000 року (World Health Organization, 1981), «Європейська політика та стратегії для 21 століття «Здоров'я – 2020» (World Health Organization. Regional office for Europe, 2013) декларують значущість проблеми збереження здоров'я, застосування здоров'язбережувальних технологій, які сприяють розвитку ціннісного ставлення до власного здоров'я людини.

Отже, у площині вищевикладеного є правомірним твердження, що здоров'язбережувальна парадигма особистісно орієнтованої освіти

виводить на перший план формування особистості людини, «здатної виступити в якості регулятора та творця свого здоров'я» (Вульфович, 2002).

Аналіз актуальних досліджень. Формування культури здоров'я є важливою складовою міжгалузевих досліджень і багатогранно представлене в науковому дискурсі. Так, теоретико-методологічні засади означеної проблеми презентовані в дослідженнях філософів і соціологів (Ю. Лісіцин, Л. Сущенко та ін.); психологів (С. Бондаренко, В. Ясвін та ін.), педагогів (О. Дубогай, Н. Новікова та ін.).

Питання здоров'я, культури здоров'я, формування навичок здорового способу життя ґрунтовно розроблено у працях вітчизняних (О. Вакуленко, В. Горащука, О. Дубогай, В. Оржеховської, С. Страшка, Т. Федорченко та ін.) та зарубіжних учених (О. Ахмердова, Ю. Драгнєв та ін.).

Метою статті є висвітлення окремих теоретико-прикладних аспектів формування культури здоров'я особистості у вітчизняному й зарубіжному досвіді.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети було використано такі методи дослідження: теоретичний аналіз педагогічної, філософської, психологічної літератури, нормативних документів, матеріали періодичних видань із теми дослідження.

Виклад основного матеріалу. Турбота про здоров'я та його зміцнення є природною потребою культурної людини. На сьогодні, як стверджують провідні фахівці медичної валеології (Апанасенко, 2000), щоб бути здоровим, здорового способу життя вже недостатньо. Здоровий спосіб життя як ефективний засіб збереження та зміцнення здоров'я повинен трансформуватись у більш високий якісний рівень – культуру здоров'я.

Передусім, звертаємо увагу на те, що науковці мають різні думки щодо трактування поняття «культура здоров'я», але традиційно вона розглядається як певна частина загальної культури індивіда, пов'язана з його особистісним ставленням до власного здоров'язбереження, веденням здорового способу життя та профілактикою хвороб. Саме тому вважаємо доцільним у теоретичній площині, відповідно до поставленої мети, проаналізувати наукові позиції щодо дефініції поняття «культура здоров'я» у вітчизняному й зарубіжному досвіді.

Так, С. Горбушиною пропонується культуру здоров'я дефініціювати як «історично закріплену людством програму організації безпечної життєдіяльності й наступності виховання здорового покоління, що містить у собі безліч смислів і значень здорового способу життя, в діалозі з якими людина самоорганізовує власну діяльність, поведінку та спілкування в

руслі безпеки життя, охорони та зміцнення здоров'я» (Горбушина, 2005, с. 47). За такого дефініціювання нам видається цілком очевидним взаємозв'язок понять «культура – діяльність».

З. Количева аналізує «культуру здоров'я» із соціальної позиції, як складову цілісної культури індивіда, що визначає процес успішної соціалізації та її самоствердження в суспільстві. При цьому культура здоров'я спрямована на формування світогляду індивіда й особливостей його мислення, рефлексію та емпатію, вміння самоаналізувати й оцінювати інших, поняття особливостей ведення здорового способу життя та грамотного застосування рекреаційно-оздоровчих технологій у повсякденному житті (Валеология человека, 1997, с. 119).

Культуру здоров'я, на думку М. Голікова (Голиков, 2002), варто розглядати як відповідальне ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточуючих, прагнення не тільки зберегти природний потенціал, але й примножити його за допомогою вольових якостей, спрямованих на творення свого організму, гармонії самим із собою та навколишнім світом, спроможності створювати душевну рівновагу в себе й оточуючих, здатності сприймати та творити прекрасне навколо себе.

У наукових розвідках вітчизняного науковця В. Горашука культура здоров'я розглядається як важливий компонент загальної культури людини, зумовлений матеріальним і духовним середовищем життєдіяльності суспільства, що виражається в системі цінностей, знань, потреб, умінь і навичок людини з формування, збереження та зміцнення її здоров'я (Горашук, 2003).

Конструктивним нам видається дефініціювання В. Оржеховською поняття «культура здоров'я» як невід'ємної складової загальної культури особистості, що забезпечує певний рівень знань, умінь, навичок із питань формування, відтворення, зміцнення здоров'я й характеризується високим рівнем культури поведінки стосовно власного здоров'я та здоров'я оточуючих (Оржеховська, 2006).

За узагальненнями О. Диканової (Диканова, 2004), дослідженню феномену «культура здоров'я» особистості приділяється серйозна увага, і за останнє десятиліття в російському науковому дискурсі створені концепції культури здоров'я (Е. Вайнер, В. Колбанов, Л. Татарнікова, І. Глинянова, Є. Шульгін, С. Лебедченко, М. Мариніна). Так, Е. Вайнер культуру здоров'я характеризує як усвідомлення людиною цінності здоров'я в низці життєвих пріоритетів, що визначають її бережне ставлення до свого здоров'я та до здоров'я навколишніх людей (Вайнер, 2001, с.64).

При цьому відзначається, що для досягнення цього людина має, передусім, стати носієм ідеї здоров'я як провідного життєвого пріоритету. Відтак, якщо цінність здоров'я є домінуючою, людина буде боротися зі шкідливими звичками, намагатиметься вести здоровий спосіб життя.

За визначенням Л. Татарнікової, культуру здоров'я слід розуміти як присвоєння на особистісному рівні концепцій здоров'я в різних доктринах і дотримання індивідуальної програми здоров'я (Татарнікова, 1999, с. 21). Аналогічної думки у визначенні культури здоров'я дотримуються Г. Храмова та Л. Мещерякова (Храмова, Мещерякова, 2000), трактуючи цей феномен як частину загальної культури, як присвоєння на суб'єктивному рівні концепції здоров'я, що становить особистісну програму розвитку кожної людини.

Оригінальною нам видається інша концепція культури здоров'я, що ґрунтується на таких положеннях: від здоров'ятворчо обґрунтованого психічного й фізичного саморозвитку через наукове розуміння сутності здоров'я та самопізнання до культури здоров'я, здорового способу життя та соматичного здоров'я (Зайцев, 1994).

Заслуговує на увагу третій підхід до розуміння сутності культури здоров'я, запропонований В. Колбановим і Т. Берсенєвою (Колбанов, Берсенєва, 1995), де під культурою здоров'я розуміється динамічний стереотип поведінки, що сприяє здоровому способу життя й визначає дбайливе ставлення до здоров'я оточуючих людей. Суттєвим для нас є резюме авторів, що у процесі формування культури здоров'я особистості необхідно враховувати принципи гуманізації, науковості, культуродоцільності.

За концепцією І. Глинянової (Глинянова, 1998), культура здоров'я засвідчує наявність сформованої власної програми самовдосконалення та здорового способу життя, практичну реалізацію такої програми як результат творчої інтерпретації й індивідуально зумовленого засвоєння на особистісному рівні певних (і прийнятних для даного індивіда) концепцій і доктрин здоров'я, здорової людини та здорового способу життя, необхідних для гармонійного існування.

Отже, крізь призму викладеного, ми приходимо до висновку, що у проаналізованих концепціях одними вченими загострюється увага на соціально-ціннісному аспекті культури здоров'я, у визначеннях інших – домінує діяльнісний характер.

Щодо прикладної складової окресленої проблеми ми погоджуємося з Ю. Мельник, що теоретичні та практичні навчання культури здоров'я в загальноосвітніх закладах ще недостатньо розроблені, хоча проекти концепції культури здоров'я заслуговують на увагу (Мельник, 2002).

Приєднання України до міжнародного проєкту «Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю», що почалося в 1995 році, спричинило перетворення навчальних закладів різного типу на школи сприяння здоров'ю. Започатковане у 2002 р. проведення Всеукраїнського конкурсу на кращу концептуальну модель шкіл сприяння здоров'ю сприяло розширенню мережі таких закладів в Україні (у 2003 р. офіційно створено Національну мережу шкіл сприяння здоров'ю).

У монографічному дослідженні О. Єжової, де представлено становлення й розвиток Європейської мережі шкіл сприяння здоров'ю у країнах Східної Європи, презентовано конструктивні моделі таких шкіл. Так, наприклад, підґрунтям чеської школи сприяння здоров'ю (за М. Гавліноюю) є цілісна інтегративна філософія здоров'я, що ставить за мету навчити дітей, батьків і вчителів навичок здорового способу життя та сформувати в них ціннісне ставлення до здоров'я, що забезпечить життя кожного з них на більш високому рівні. За узагальненнями науковця, модель школи сприяння здоров'ю у Чехії утворюють особистісно орієнтований підхід, принципи природовідповідності, комунікації, співробітництва, три компоненти (благополуччя в шкільному середовищі, валеологізація навчання, відкрите партнерство) та концепт здоров'я (взаємодія фізичного, розумового, соціального, індивідуального та екологічного здоров'я) (Єжова, 2016, с. 74–75). Не можна не погодитися з ученим, що «Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю» через здоров'яспрямовану діяльність сприяє формуванню в дітей ціннісного ставлення до здоров'я, створенню здоров'язберезувального середовища та координації діяльності шкіл щодо підвищення ефективності та якості результатів їх роботи, а також поширення ефективного інноваційного досвіду такої діяльності у країнах Європи.

Віддзеркаленням державницького бачення стратегії зміцнення здоров'я дітей в Україні є діяльність громадської організації Дитячий фонд «Здоров'я через освіту», що функціонує з 2000 року та спрямовує свою роботу на розроблення й упровадження в освітніх закладах програм, які базуються на формуванні життєвих навичок здорового способу життя та профілактики соціально небезпечних захворювань як важливих складових культури здоров'я особистості.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, на підставі проведеного теоретичного аналізу й узагальнення нами висвітлено окремі теоретико-прикладні аспекти формування культури здоров'я особистості у вітчизняному й зарубіжному досвіді через аналіз наукових

позицій щодо дефініції поняття «культура здоров'я», концепцій культури здоров'я та успішних практик міжнародного проекту «Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю», а також громадської організації Дитячий фонд «Здоров'я через освіту». Перспективи подальших наукових розвідок пов'язуємо з розкриттям сучасних реалій підготовки майбутніх педагогів до формування культури здоров'я дітей у вітчизняному й зарубіжному досвіді.

ЛІТЕРАТУРА

- Апанасенко, Г. Л. (2000). *Медицинская валеология*. Ростов-на-Дону: Феникс; Здоровье. (Apanasenko, G. L. (2000). *Medical valeology*. Rostov-on-Don: Phoenix; Health).
- Вайнер, Э. Н. (2001). *Валеология*. Москва: Флинта; Наука (Weiner, E. N. (2001). *Valeology*. Moscow: Flint; The science).
- Валеология человека. Здоровье – Любовь – Красота* (1997). В. П. Петленко (ред.). СПб, Т. 5 (*Human valeology. Health - Love - Beauty* (1997). V. P. Petlenko (ed.). SPb. T. 5).
- Вульфович, А. С. (2002). *Подготовка будущих учителей к воспитанию у учащихся направленности на здоровый образ жизни* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08). Волгоград (Wolfovich, A. S. (2002). *Preparation of future teachers for the upbringing of students' orientation towards a healthy lifestyle* (dis. ... Candidate of Ped. Sciences: 13.00.08). Volgograd).
- Глинянова, И. Ю. (1995). *Формирование у студентов педагогического вуза основ готовности к валеологической работе со школьниками* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08). Волгоград (Glinyanova, I. Yu. (1995). *Formation among students of a pedagogical university of the foundations of readiness for valeological work with schoolchildren* (dis. ... candidate of pedagogical sciences: 13.00.08). Volgograd).
- Голиков, Н. (2002). *Культура здоровья школьников: сущность, проблемы, стратегия решения. Физическая культура* (Golikov, N. (2002). *Health culture of schoolchildren: essence, problems, solution strategy. Physical education*).
- Горащук, В. П. (2003). *Формирование культуры здоровья школьников (теория и практика)*. Луганск: Альма матер (Gorashchuk, V. P. (2003). *Formation of school health culture (theory and practice)*. Luhansk: Alma Mater).
- Зайцев, Г. К.; Колбанов, В. В., Колесникова, М. Г. (1994). *Педагогика здоровья*. СПб.: Изд. СПГУПМ (Zaitsev, G. K., Kolbanov, V. V., Kolesnikova, M. G. (1994). *Health pedagogy*. SPb.: Ed. SPGUPM).
- Горбушина, С. Н. (2005). *Мировоззренческие детерминанты формирования культуры здоровья будущего учителя* (диссер. ... д-ра пед. наук). Уфа. (Gorbushina, S. N. (2005). *Worldview determinants of the formation of a future teacher's health culture* (dissertation ... Doctor of Pedagogy). Ufa).
- Ежова, О. О., Беседіна, А. А., Бережна, Т. І. (2016). *Школи здоров'я у країнах Східної Європи: теорія і практика* (монографія). Суми: Сумський державний університет (Ezhova, O. O.; Besedina, A. A., Berezhna, T. I. (2016). *Health Schools in the Lands of Skhidnoy Europe: Theory and Practice* (monograph). Sumy: Sumy State University).
- Колбанов, В. В., Берсеньева, Т. А. (1995). К вопросу о валеологическом образовании педагога. *Здоровье и образование: материалы I Всероссийской научно-практ. конф. «Проблемы педагогической валеологии»*. СПб, сс. 9-13. (Kolbanov, V. V., Bersenyeva, T. A. (1995). On the question of valeological education of a teacher. *Health and education materials of the I All-Russian scientific-practical conference "Problems of pedagogical valeology"*). SPb, pp. 9–13).

- Мельник, Ю. В. (2002). *Організація здорового способу життя в школі та формування культури здоров'я учнів початкових класів*. Харків: ХДПУ (Melnik, Yu. V. (2002). *Organization of a healthy lifestyle at school and the formation of a culture of health for primary school students* (Kharkiv: KhDPU).
- Оржеховська, В. М. (2006). Педагогіка здорового способу життя. *Проблеми освіти*, 48, 3-7 (Orzhekhovskaya, V. M. (2006). *Pedagogy of a healthy lifestyle. Problems of education*, 48, 3-7).
- Татарникова, Л. Г. (1999). *Валеология в педагогическом пространстве*. СПб.: Крисмас+ (Tatarnikova, L. G. (1999). *Valeology in the pedagogical space*. SPb.: Krismas+).
- Храмова, Г. М., Мещерякова, Л. В. (2000). Валеологическая культура учителя: функции и содержание. *Здоровье и образование: материалы 2-го междунар. конгресса валеологов и IV Всерос. науч.-практ. конф. «Педагогические проблемы валеологии»*. СПб. (Khramova, G. M., Meshcheryakova, L. V. (2000). *Valeological culture of the teacher: functions and content. Health and Education: materials of the 2nd International Congress of Valeologists and the IV All-Russian Scientific and Practical Conference "Pedagogical Problems of Valeology"*. St. Petersburg).

РЕЗЮМЕ

Замрозевич-Шадрина Светлана. Формирование культуры здоровья личности в отечественном и зарубежном опыте.

Целью статьи является освещение некоторых теоретико-прикладных аспектов формирования культуры здоровья личности в отечественном и зарубежном опыте. Для достижения поставленной цели были использованы следующие методы исследования: теоретический анализ педагогической, философской, психологической литературы, нормативных документов, материалы периодических изданий по теме исследования. Актуализирована необходимость изучения проблем, связанных с процессом формирования культуры здоровья личности как универсального общечеловеческого концепта. Обобщено, что формирование культуры здоровья является важной составляющей межотраслевых исследований и многогранно представлено в научном дискурсе. В теоретической плоскости, в соответствии с поставленной целью, проанализированы научные позиции по дефиниции понятия «культура здоровья» в отечественном и зарубежном опыте, охарактеризованы концепции культуры здоровья, содержательно представленные в российской научной мысли. В плоскости прикладной составляющей приведены примеры успешных практик международного проекта «Европейская сеть школ содействия здоровью» и общественной организации Детский фонд «Здоровье через образование».

Ключевые слова: концепции культуры здоровья, здоровье личности, отечественный, зарубежный опыт, школы содействия здоровью, формирование.

SUMMARY

Zamrozevich-Shadrina Svetlana. Formation of culture of personal health in domestic and foreign experience.

The purpose of the article is to highlight some theoretical and applied aspects of the formation of a culture of personal health in domestic and foreign experience. To achieve this goal, the following research methods were used: theoretical analysis of pedagogical, philosophical, psychological literature, normative documents, materials of periodicals on the research topic. The need to study the problems associated with the process of forming a culture of personal health as a universal concept. It is generalized that the formation of health culture is an important component of intersectoral research and is multifaceted in scientific discourse. In the theoretical plane, in accordance with the set goal, the scientific

positions on the definition of the concept of "health culture" in domestic and foreign experience are analyzed, the concepts of health culture, meaningfully presented in Russian scientific thought, are characterized (E. Weiner, V. Kolbanov, L. Tatarnikova, I. Glynyanova, E. Shulgin, S. Lebedchenko, M. Marynina). Thus, E. Weiner characterizes the culture of health as a person's awareness of the value of health in a number of life priorities that determine his care for his health and the health of others. Another concept of health culture is based on the following principles: from health-based mental and physical self-development through a scientific understanding of the essence of health and self-knowledge to a culture of health, healthy lifestyle and physical health. According to the third approach under the culture of health means a dynamic stereotype of behavior that promotes a healthy lifestyle and determines a caring attitude to the health of others. According to the concept of I. Glynyanova healthy lifestyle, the practical implementation of such a program as a result of creative interpretation and individually determined at the personal level of certain (and acceptable to the individual) concepts and doctrines of health, healthy people and healthy lifestyles necessary for harmonious existence. In the analyzed concepts, some scientists focus on the socio-value aspect of health culture, in the definitions of others - the dominant nature of the activity.

Examples of successful practices of the international project "European Network of Schools for Health Promotion" and the public organization Children's Fund "Health through Education" are given in the field of applied component. It was found that the "European Network of Schools for Health Promotion" through health-oriented activities contributes to the formation of children's values of health, creating a healthy environment and coordinating the activities of schools to improve the efficiency and quality of their results, as well as dissemination of effective innovative experience of such activities in European countries. The Children through Health through Education Foundation focuses its work on the development and implementation of programs in educational institutions based on the development of healthy lifestyle skills and prevention of socially dangerous diseases as important components of personal health culture.

Key words: concepts of health culture, personal health, domestic, foreign, experience, health promotion schools, formation.

УДК 378.14.015.62:159.942

Наталія Коваленко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0003-2854-2461

Роман Гриценко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-8431-874X
DOI 10.24139/2312-5993/2020.10/355-367

ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТАРШОКЛАСНИКІВ

У дослідженні подано порівняльний аналіз визначення поняття емоційний інтелект у зарубіжних та вітчизняних дослідженнях, розглянуто моделі структур емоційного інтелекту. Представлено результати проведеного дослідження гендерних особливостей розвитку емоційного інтелекту старшокласників. Визначено, що емоційний інтелект, його компоненти розвинуті приблизно однаково